

บทที่ 4

ลักษณะและโครงสร้างการออมของครัวเรือนในประเทศไทย

การออมถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ กล่าวคือการออมเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนสำหรับการลงทุน โดยที่มาของเงินออมของประเทศอาจเป็นเงินออมจากภายในประเทศหรือเงินออมจากต่างประเทศในรูปแบบการกักตุนภาคต่างประเทศ หรือการลงทุนจากต่างประเทศ ในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะมีการออมภายในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการเงินทุนภายในประเทศทำให้ต้องพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศซึ่งการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศนี้ทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่นปัญหาการระดมทุน ข้อนุมัติต่างๆจากประเทศเจ้าของเงินทุนทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไม่เป็นอิสระ ดังนั้นการพัฒนาเงินออมของประเทศให้มีเพียงพอต่อความต้องการเงินทุนของประเทศจึงมีความสำคัญ อันจะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างแท้จริง

ดังนั้นการศึกษาในบทนี้จึงกล่าวถึง โครงสร้างการออมของประเทศไทย โดยเฉพาะการออมของภาคครัวเรือน ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเงินออมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจ เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของการออมของครัวเรือนผ่านธนาคารพาณิชย์

4.1 โครงสร้างการออมของประเทศไทย

โครงสร้างการออมของประเทศไทย แบ่งได้เป็นสองภาคใหญ่ๆคือ ภาคเอกชน (private sector) และภาคสาธารณะ(public sector) ซึ่งภาคเอกชนประกอบด้วยการออมของครัวเรือนและการออมของธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์ ส่วนภาคสาธารณะ ประกอบด้วยการออมของรัฐบาล และการออมของรัฐวิสาหกิจต่างๆ

จากการศึกษาโครงสร้างการออมในประเทศไทย โดยพิจารณาจากการออมสุทธิภายในประเทศ พบว่า ในช่วงที่ทำการศึกษาคือระหว่าง พ.ศ. 2542 – 2550 การออมสุทธิในประเทศนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกปี ในลักษณะที่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือระดับการออมสุทธิในประเทศเพิ่มขึ้นจาก 693.794 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2542 เป็น 1,626.971 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2550 ด้วยอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 11.8 ต่อปี แหล่งเงินออมภายในประเทศส่วนใหญ่มาจากการออมของภาคเอกชน คิดเป็นสัดส่วน โดยเฉลี่ยต่อการออมสุทธิในประเทศ เท่ากับร้อยละ 59.16 ส่วนอีก

ร้อยละ 40.84 มาจากการออมภาคสาธารณะ (ตารางที่ 4.1 – 4.3)

หากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการออมต่อการออมสุทธิในประเทศตามรายภาค เศรษฐกิจ พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2542-2550 สัดส่วนการออมของครัวเรือนต่อการออมสุทธิในประเทศ มีสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงมากพอสมควร กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2542 สัดส่วนการออมของครัวเรือน เท่ากับร้อยละ 73.63 ของการออมสุทธิในประเทศ สัดส่วนนี้มีการเพิ่มขึ้นในปีพ.ศ. 2543 เท่ากับร้อยละ 75.42 ทั้งนี้เนื่องจากการลดลงในสัดส่วนการออมของรัฐบาล และการออมของธุรกิจ นิติบุคคลและสหกรณ์จากนั้นสัดส่วนการออมของครัวเรือนได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากนั้นลดต่ำกว่าร้อยละ 50 ในปี พ.ศ. 2545 และลดลงจนเหลือเพียงร้อยละ 47.49 ในปีพ.ศ. 2546 ทั้งนี้เนื่องจากการออมของรัฐบาล และการออมของธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์ ได้เพิ่มสูงขึ้นในอัตราเพิ่มที่รวดเร็ว กล่าวคือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ถึงปี พ.ศ. 2546 การออม การออมของรัฐบาล และการออมของธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์ ได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 20 และ 32 ต่อปีโดยลำดับ ในขณะที่การออมของครัวเรือนมีการหดตัวโดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3 ต่อปี แสดงให้เห็นว่าขนาดของส่วนเงินออมเกินดุลของครัวเรือนมีขนาดเล็กลง และมีความสำคัญลดลง เมื่อเทียบกับการออมที่มาจากภาคเศรษฐกิจอื่นในโครงสร้างการออมสุทธิในประเทศ ซึ่งจากเดิมประมาณกว่าครึ่งหนึ่งของการออมสุทธิในประเทศ เป็นการออมที่มาจากภาคครัวเรือน นอกจากนี้จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าในปี 2550 รายได้พึงจ่ายใช้สอยของภาคครัวเรือนขยายตัวร้อยละ 8.8 ชะลอลงเมื่อเทียบกับร้อยละ 9.8 ในปีก่อนหน้า จากเหตุการณ์ความไม่แน่นอนทางการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนเพิ่มความระมัดระวังในการใช้จ่ายมากขึ้น ทำให้การใช้จ่ายของครัวเรือนชะลอ ลงค่อนข้างมาก ส่งผลให้ภาคครัวเรือนมีเงินออมเบื้องต้นสูงถึง 661,124 ล้านบาทเมื่อเทียบกับ 423,532 ล้านบาทในปี2549 ในขณะที่รายจ่ายเพื่อการลงทุนในด้านที่อยู่อาศัยลดลงร้อยละ 10.5 ส่งผลให้ภาคครัวเรือนมีเงินออมเกินดุล 536,877 ล้านบาทเมื่อเทียบกับ 289,742 ล้านบาทในปี2549

สัดส่วนการออมของรัฐบาลกับธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์ ต่อการออมสุทธิในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยที่การออมของรัฐบาลมีสัดส่วนร้อยละ 20.15 ในปี พ.ศ. 2542 และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งมีสัดส่วนร้อยละ 36.21 ในปีพ.ศ. 2546 ก่อนจะลดลงเหลือร้อยละ 23.81 ในปีพ.ศ. 2550 ทั้งนี้การที่ภาครัฐมีสัดส่วนการออมที่ลดลงนั้นก็เป็ผลมาจากการที่ภาครัฐสามารถเก็บรายได้ได้ลดลง ประกอบกับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นตามนโยบายการเร่งรัดการเบิกจ่ายและได้มีการปรับขึ้นอัตราเงินเดือนข้าราชการหลายประเภท ส่งผลให้เงินออมสุทธิของภาครัฐบาลชะลอลง

สำหรับสัดส่วนการออมของธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์ ต่อการออมสุทธิในประเทศมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ในลักษณะคล้ายกับการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของการออมรัฐบาล กล่าวคือ ในปีพ.ศ. 2542 สัดส่วนการออมของภาคธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์เท่ากับร้อยละ 13.06 และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2543 ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 30.55 ก่อนจะลดลงเหลือร้อยละ 23.65 ในปีพ.ศ. 2550 ซึ่งสัดส่วนการออมนี้ลดลงเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจเริ่มมีการชะลอตัวลงทำให้ ภาคธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์ เริ่มลดปริมาณการออมของลง

สัดส่วนการออมของรัฐวิสาหกิจต่อการออมสุทธิในประเทศ มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการออมที่มาจากรัฐวิสาหกิจมีมูลค่าน้อยเมื่อเทียบกับการออมที่มาจากภาคเศรษฐกิจอื่น โดยสัดส่วนการออมของรัฐวิสาหกิจต่อการออมสุทธิในประเทศ เท่ากับร้อยละ 6.22 ในปี พ.ศ. 2542 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.91 ในปีพ.ศ. 2550

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4.1 โครงสร้างการยอมรับสิทธิในประเทศไทย พ.ศ. 2542-2550

หน่วย: พันล้านบาท

ปี พ.ศ.	ภาคเอกชน			ภาคสาธารณะ			การยอมรับสิทธิประเทศ
	ครัวเรือน	ธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์	รวม	รัฐบาล	รัฐวิสาหกิจ	รวม	
2542	420.265	90.577	510.842	139.793	43.159	182.952	693.794
2543	367.833	250.395	618.228	140.3	61.207	201.507	819.735
2544	274.737	211.48	486.217	154.157	102.704	256.861	743.078
2545	214.526	170.693	385.219	220.053	168.186	388.239	773.458
2546	249.996	161.979	411.975	314.154	141.401	455.555	867.53
2547	319.531	189.337	508.868	327.452	148	475.452	984.32
2548	328.739	206.445	535.184	371.179	131.913	503.092	1038.276
2549	423.331658	295.409	718.940658	470.314	163.357	633.671	1352.611658
2550 p	661.123877	384.715	1045.838877	387.401	193.731	581.132	1626.970877

ที่มา : สำนักงานนโยบายการยอมรับและการลงทุน

ตารางที่ 4.2 สัดส่วนการอนุมัติงบประมาณ พ.ศ. 2542- 2550

หน่วย : ร้อยละ

ปี พ.ศ.	ภาคเอกชน		รวม	ภาคสาธารณะ		รวม	การอนุมัติงบประมาณ
	ครัวเรือน	ธุรกิจนิติบุคคลและสหกรณ์		รัฐบาล	รัฐวิสาหกิจ		
2542	60.57	13.06	73.63	20.15	6.22	26.37	100.00
2543	44.87	30.55	75.42	17.12	7.47	24.58	100.00
2544	36.97	28.46	65.43	20.75	13.82	34.57	100.00
2545	27.74	22.07	49.80	28.45	21.74	50.20	100.00
2546	28.82	18.67	47.49	36.21	16.30	52.51	100.00
2547	32.46	19.24	51.70	33.27	15.04	48.30	100.00
2548	31.66	19.88	51.55	35.75	12.71	48.45	100.00
2549	31.31	21.84	53.15	34.77	12.08	46.85	100.00
2550 p	40.64	23.65	64.28	23.81	11.91	35.72	100.00

ที่มา : จากการค้าจำนวน โดยอาศัยตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.3 อัตราการเปลี่ยนแปลงของการออมสุทธิในประเทศ พ.ศ. 2542-2550

หน่วย: ร้อยละ

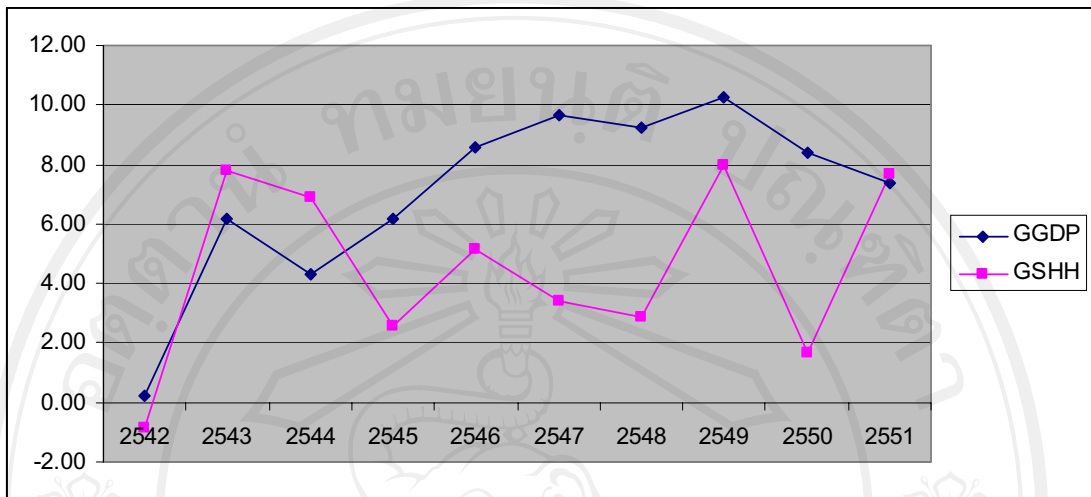
ปี พ.ศ.	ครัวเรือน	ธุรกิจนิติบุคคล และสหกรณ์	รัฐบาล	รัฐวิสาหกิจ	การออมสุทธิ ในประเทศ
2542	-	-	-	-	-
2543	-12.48	176.44	21.02	0.36	41.82
2544	-25.31	-15.54	-21.35	9.88	67.80
2545	-21.92	-19.29	-20.77	42.75	63.76
2546	16.53	-5.11	6.95	42.76	-15.93
2547	27.81	16.89	23.52	4.23	4.67
2548	2.88	9.04	5.17	13.35	-10.87
2549	28.84	43.09	34.34	26.71	23.84
2550 p	56.10	30.23	45.47	-17.63	18.59

ที่มา : จากการคำนวณโดยอาศัยตารางที่ 4.1

4.2 ลักษณะและแนวโน้มการออมของครัวเรือน

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการออมของภาคครัวเรือนโดยผ่านธนาคารพาณิชย์ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2551 ซึ่งพบว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการออมของภาคครัวเรือนมีลักษณะขยายตัวเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี เนื่องจากการเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาปริมาณเงินรับฝากของสถาบันการเงิน พบว่าเพิ่มขึ้นจากระดับ 4,174.386 พันล้านบาท ในไตรมาสแรกของปี 2542 เป็น 6,235.8951 พันล้านบาท ในไตรมาสแรกของปี 2551 (ตารางที่ 4.4) โดยอัตราการขยายตัวของการออมนั้นมีลักษณะผันผวนค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ (GDP) ณ ช่วงเวลาเดียวกัน (ภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1 อัตราการเพิ่มของมูลค่าการออมของภาคครัวเรือนและผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ พ.ศ. 2542 – 2551

หมายเหตุ : GGDP คืออัตราการเพิ่มของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ (ร้อยละ)

GSHH คืออัตราการเพิ่มของมูลค่าการออมของภาคครัวเรือน (ร้อยละ)

ตารางที่ 4.4 มูลค่าและอัตราการเปลี่ยนแปลงของการออมผ่านสถาบันการเงินและผลิตภัณฑ์ในประเทศ พ.ศ. 2542 – 2551

ปีพ.ศ.	การออมของครัวเรือน		ผลิตภัณฑ์ในประเทศ	
	มูลค่า	อัตราการเปลี่ยนแปลง	มูลค่า	อัตราการเปลี่ยนแปลง
2542	4,187,300	-0.83	4,637,079	0.23
2543	4,512,466	7.77	4,922,731	6.16
2544	4,823,202	6.89	5,133,502	4.28
2545	4,946,135	2.55	5,450,643	6.18
2546	5,199,848	5.13	5,917,368	8.56
2547	5,376,607	3.40	6,489,847	9.67
2548	5,529,418	2.84	7,087,660	9.21
2549	5,971,836	8.00	7,816,474	10.28
2550	6,069,735	1.64	8,473,641	8.41
2551	6,535,289	7.67	9,096,559	7.35

ที่มา : ส่วนนโยบายการออมและการลงทุนในภาพรวม, สำนักนโยบายการออมและการลงทุน

จากการศึกษาข้อมูลการออมของครัวเรือนข้างต้น จะเห็นได้ว่า การออมของครัวเรือนในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและอัตราการขยายตัวของการออมของครัวเรือน นอกจากนี้หากพิจารณาการออมแยกตามประเภทของสถาบันการเงิน พบว่าเงินฝากของภาคครัวเรือนที่ธนาคารพาณิชย์มีมูลค่าสูงสุดเท่ากับ 4,299.14 พันล้านบาท รองลงมาคือ บริษัทประกันชีวิต และธนาคารออมสิน มีมูลค่าเงินฝากทั้งหมด 643.51 และ 562.30 พันล้านบาท ตามลำดับ โดยพบว่าปริมาณเงินรับฝากจากภาคครัวเรือนของธนาคารพาณิชย์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการที่ธนาคารพาณิชย์เร่งระดมเงินฝากในรูปแบบต่างๆ เช่น เสนออัตราดอกเบี้ยพิเศษ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ต้องการรักษาลูกค้า และบริหารต้นทุนของเงินทุนระยะยาว แต่อย่างไรก็ตามปริมาณเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์มีการปรับตัวลดลงร้อยละ 1.6 เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงลดลงจากภาวะเงินเฟ้อ ส่งผลให้ผู้ฝากเงินรายใหญ่หันไปออมในทางเลือกอื่นแทน เช่นตราสารหนี้ จำพวกพันธบัตร หรือหุ้นกู้ หรือกองทุนการเงินต่างๆ รวมถึงผู้ฝากเงินส่วนหนึ่งหันมาถือเงินสดเพิ่มขึ้น เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนมาก

ตารางที่ 4.5 ปริมาณเงินรับฝากจากภาคครัวเรือนของสถาบันการเงิน

ปี พ.ศ.	เงินรับฝากของ สถาบันการเงิน	ธนาคาร พาณิชย์	ธนาคาร ออมสิน	ธนาคารอาคาร สงเคราะห์	ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร	บริษัทเงินทุนและบริษัท เงินทุนหลักทรัพย์	บริษัท เครดิตไอจีซี	บริษัทประกันชีวิต
2542	4,187.30	3,320.91	349.41	128.48	93.30	125.76	3.11	166.34
2543	4,512.47	3,528.91	392.08	152.47	112.35	126.60	3.21	196.85
2544	4,823.20	3,720.03	454.07	141.99	128.16	141.68	3.56	233.72
2545	4,946.13	3,769.56	493.33	122.10	152.62	127.86	3.76	276.90
2546	5,199.85	3,894.44	523.14	124.06	160.33	150.84	1.53	345.52
2547	5,376.61	3,989.94	523.66	131.91	179.47	136.00	1.21	414.42
2548	5,529.42	4,083.86	525.74	183.93	216.71	29.59	0.84	488.75
2549	5,971.84	4,372.31	531.45	235.07	258.21	26.25	0.76	547.78
2550	6,069.73	4,299.14	562.30	265.33	281.98	17.06	0.41	643.51

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย